

Πολιτισμού Καρπάθου» (2013 κ.εξ.).

Έχει τιμηθεί με τα οφίκια του «Άρχοντας Προστάτου των Γραμμάτων της Αγίας Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας» (Μάρτιος 2005), του «Άρχοντας Χαρτοφύλακος» του Αλεξανδρινού Θρόνου (Απρίλιος 2007), και έχει αναγορευθεί «Σταυροφόρος του Παναγιού Ταύρου» (Φεβρουάριος 2011). Το 2006 τιμήθηκε με το βραβείο «Πυθαγόρας ο Σάμιος», του Συνδέσμου Εφέδρων Αξιωματικών Ν. Σάμου, και το 2009 με το βραβείο «Ειρήνης και Φιλίας» από την Μ. Κ. Ο. «Λυσοιστράτη», για το σύνολο του συγγραφικού και ερευνητικού έργου και τη συμβολή στην ελληνική λαογραφία. Τον Δεκέμβριο του 2010 τιμήθηκε με βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών, τον Ιανουάριο του 2011 βραβεύθηκε με το Χρυσό Μετάλλιο Τεχνών και Επιστημών και το 2012 με τον Μεγάλο Χρυσό Σταυρό του «Österreichische Albert Schweitzer Gesellschaft». Επίτιμος εταίρος της «Εταιρείας Ευβοϊκών Σπουδών» (2010). Το 2015 τιμήθηκε με το χρυσό μετάλλιο της «Comité des Récompenses de l' Action Nationale pour la Promotion et le Développement des Services Bénévoles» της Γαλλίας. Επίτιμο μέλος της «Union der Schweizer und Heimkunde Griechen» της Ελβετίας (2013), ενώ την ίδια χρονιά βραβεύθηκε από το «Ίδρυμα Ευθαλίας & Σταύρου Καλφιώτη». Τιμήθηκε με το Α΄ Βραβείο του «Ίδρυματος Παιδαγωγικών Μελετών και Εφαρμογών» (2015). Επίτιμο μέλος του Δ.Σ. του «Ίδρυματος Κωνσταντίνου & Μαρίας Ζημάλη» της Σάμου (2014), το οποίο του απένειμε επίσης το βραβείο Γραμμάτων και Τεχνών «Επίκουρος», για τη συμβολή του στην επιστήμη και στη μελέτη της ιστορίας και της λαογραφίας της Σάμου (2015). Επίτιμος διδάκτωρ του Theological College and Seminary, του Saint Stephen Harding University, στις Η.Π.Α. (2014) και της St. Seraphim School of Orthodox Theology, στην Πολιτεία της Βόρειας Καρολίνας (North Carolina) των Η.Π.Α. (2015). Αντεπιστέλλον μέλος της Accademia Costantina (2013), της Accademia Bonifaciana (2014), η οποία του απένειμε επίσης το χρυσό μετάλλιο της, της Norman Academy (2014), της ποντιφικής Accademia Tiberina (2014) της Ρώμης, της Real Academia de Buenas Letras της Βαρκελώνης (2015) και της International Academy of Social Sciences των Η.Π.Α. (2015). Επίτιμο μέλος του Istituto di Studi Storici Beato Pio IX, της Ιταλίας (2014), και του Istituto di Cultura Universitaria e di Studi Superiori της Accademia Tiberina της Ρώμης (2015).

Το 2015 τιμήθηκε με το βραβείο «Capitolino» του University Roggero II, στην Πολιτεία της Φλώριδας (Florida) των Η.Π.Α. Για το ερευνητικό, συγγραφικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό έργο του έχει τιμηθεί με πολλά κρατικά και εκκλησιαστικά παράσημα, τιμητικές πλακέτες και διάφορες συναφείς διακρίσεις.

Στο βιβλίο αυτό γίνεται προσπάθεια μελέτης του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού της Σάμου, από τη σκοπιά της νέας ελληνικής λαογραφίας. Για να επιτευχθεί αυτό, χρησιμοποιήθηκαν βεβαίως μεθοδολογικά και θεωρητικά – ερμηνευτικά εργαλεία και από συγγενείς της Λαογραφίας επιστήμες, όπως η Κοινωνική Ανθρωπολογία και η Κοινωνιολογία. Ωστόσο η μελέτη αυτή σχεδιάστηκε και συντέθηκε ως μια καθαρώς λαογραφική ανάγνωση και προσπάθεια ερμηνείας του νεωτερικού και μετανεωτερικού λαϊκού πολιτισμού του νησιού, όπως αυτός διαμορφώνεται από τις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, από την κυριαρχία των τουριστικών εκμεταλλεύσεων, την δράση των συλλόγων, την παρουσία των αποδήμων Σαμίων, αλλά και με βάση τις σύγχρονες διαδικασίες διαχείρισης του παλαιότερου πολιτισμικού αποθέματος, την εισαγωγή νέων πολιτισμικών προτύπων, την φολκλοριστική αναβίωση και την δημιουργία νεωτερικών μορφών λαϊκού πολιτισμού. Με δυο λόγια, υπό το κράτος των εξελίξεων και των επιδράσεων που φέρνει η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση και τα παράγωγά της, όπως η εκκοσμίκευση και η απομάγευση του κόσμου, η διολίσθηση από την τελετουργικότητα στην κοινωνικότητα και η μυθοποίηση του παρελθόντος.

Όσα περιλαμβάνονται στις σελίδες του βιβλίου αυτού είναι προϊόντα συστηματικής και συνεχούς βιωματικής και συμμετοχικής ενίοτε παρατήρησης και έρευνας των εκδηλώσεων του νεωτερικού σαμιακού λαϊκού πολιτισμού, με συνδυασμό της επίς και της ετίς προσέγγισης, από τα μέσα της δεκαετίας του '90 ως και τις μέρες μας. Μιας παρατήρησης η οποία σε συνδυασμό με την αποδελτίωση τοπικών πηγών και την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας οδήγησε στη συνειδητοποίηση των εκάστοτε ερευνητικών ζητουμένων, και στην ερμηνευτική προσέγγισή τους. Γι' αυτό και τα γραφόμενα εδώ μπορούν να θεωρηθούν case study, με εφαρμογή σε ανάλογες περιπτώσεις και άλλων ελληνικών τόπων.

ISBN 978-618-5306-00-0

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ / ΙΩΑΝΝΗ ΑΡΧ. ΧΑΡΠΑΝΤΙΔΗ

Π. Π. Γεωμανού 38 - Ι. Μιχαήλ 2, 546 22 Θεσσαλονίκη, τηλ.: 2310 264748, 6946461460
e-mail : anstamoulis@hotmail.com • www.biblionet.gr • www.osdelnet.gr • www.stamoulisant.gr

Εξώφυλλο:

Μακέτα εξωφύλλου: Ελευθερία Π. Κεφαλοπούλου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΟΥΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ

Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΟΥΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

Ο Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ γεννήθηκε το 1966 στη Σάμο. Σπούδασε στο Ιστορικό και Αρχαιολογικό Τμήμα της Φιλοσοφικής Σχολής (1983-1988) και στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Διδάκτωρ λαογραφίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών (1991). Ακολούθως, πραγματοποίησε μεταδιδασκαρικές ερευνητικές σπουδές στο Université Catholique de Louvain (Louvain - la - Neuve) στο Βέλγιο (1996-1997). Καθηγητής Λαογραφίας στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, όπου σήμερα διδάσκει από το 1992. Είναι μέλος πολλών επιστημονικών εταιρειών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Έχει δημοσιεύσει 130 αυτοτελείς μελέτες, και πολλά επιστημονικά άρθρα και μελετήματα σε επιστημονικά περιοδικά και σύμμικτους τόμους. Επίσης έχει επιμεληθεί 29 συλλογικούς τόμους. Μελέτες του έχουν μεταφραστεί και δημοσιευθεί στην αγγλική, στη γαλλική, στην ισπανική, στην ιταλική, στη γερμανική, στη σερβική, στην τουρκική, στη ρωσική, στη γεωργιανή, στην αραβική, στην αρμενική, στη λατινική και στη βουλγαρική γλώσσα.

Με πρόσκληση ξένων πανεπιστημίων και επιστημονικών εταιρειών έχει πραγματοποιήσει ομιλίες και διαλέξεις πλην της Ελλάδας και της Κύπρου, στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο, στη Δανία, στη Σουηδία, στην Αίγυπτο, στην Τουρκία, στη Γεωργία, στην Πολωνία, στη Ρουμανία, στην Αυστραλία, στις Η.Π.Α. και στη Βουλγαρία.

Διευθυντής του «Εργαστηρίου Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας» της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (2015 κ.εξ.), και του «Κέντρου Εκκλησιαστικών, Ιστορικών και Πολιτισμικών Μελετών» της Ιεράς Μητροπόλεως Σάμου και Ικαρίας (2012 κ.εξ.).

Γραμματέας του «Οργανισμού Πολιτισμού της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Σάμου» (2008-2010), μέλος του Δ.Σ. του «Κέντρου Λαϊκών Δρωμένων Κομοτηνής» (1995-2003), της «Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Εκκλησιαστικών Τεχνών» (2006-2009) και της «Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Πολιτιστικής Ταυτότητας» της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος (2010 κ.εξ.), ειδικός γραμματέας της Εφορίας του «Φ. Σ. Παφνασόος» (2010-2011) και μέλος της Δ.Ε. του «Ίνστιτούτου Λαϊκού

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ /
ΙΩΑΝΝΗ ΑΡΧ. ΧΑΡΠΑΝΤΙΔΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ
ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ**

**SOCIAL, RITUAL AND CULTURAL ASPECTS
OF CONTEMPORARY FOLK CULTURE
IN THE ISLAND OF SAMOS IN GREECE**

M. G. VARVOUNIS
Professor of Folklore
Democritus University of Thrace

**SOCIAL, RITUAL AND CULTURAL
ASPECTS OF CONTEMPORARY FOLK
CULTURE IN THE ISLAND OF SAMOS
IN GREECE**

K. & M. STAMOULIS PUBLICATIONS
THESSALONIKI

Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ
Καθηγητής Λαογραφίας
στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ
ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ /
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΧ. ΧΑΡΠΑΝΤΙΔΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Μ.Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ, ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ
ΟΥΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2020

ISBN 978-618-5306-97-7

© ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ / ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΧ. ΧΑΡΠΙΑΝΤΙΔΗΣ

Π.Π. Γερμανού - Ιω. Μιχαήλ 2

546 22 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310-264.748

69.46.461.460

email: anstamoulis@hotmail.com

www.stamoulisant.gr

Στοιχειοθεσία: Μαρίνα Κάγκα-Μισύρη

Όλα τα δικαιώματα μετάφρασης, αναπαραγωγής και προσαρμογής κατοχυρωμένα για όλες τις χώρες του κόσμου. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2020.

Στη μνήμη του Καθηγητή Κώστα Μ. Σοφούλη (1937 - 2020)

*ελάχιστο αντίδωρο για τη σοφία, την αγάπη
και την πολλαπλή προσφορά του
στην κοινή αγαπημένη «μικρή πατρίδα»*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Ο τόπος και οι άνθρωποι: Ιστορικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές από τον 20ό στον 21ο αι.	39
A. Ο τόπος και ο πολιτισμός των ανθρώπων του: μεταβολές και μετασηματισμοί σε συνάρτηση προς τις ιστορικές συγκυρίες	40
B. Η φυσιογνωμία της υλικής βάσης: στοιχεία από την παραδοσιακή καθημερινότητα	44
Γ. Ο ρόλος και η θέση της Εκκλησίας της Σάμου: ιστορικές, τελετουργικές και κοινωνικές υποδηλώσεις	47
Δ. Κοινωνική ζωή και πολιτικές δράσεις: τάσεις εργαλειοποίησης του λαϊκού πολιτισμού	59
E. Συλλογικότητες και ανεξάρτητες δράσεις: όψεις της «ακτιβιστικής» πολιτισμικής διάστασης του νεωτερικού λαϊκού πολιτισμού	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Το κοινωνικό τοπίο	75
A. Ιστορική συγκυρία και κοινωνική συγκρότηση	75
B. Το εκκλησιαστικό τοπίο και η συγκρότησή του	78
Γ. Μετοικεσίες και ανασυγκρότηση του αστικού κοινωνικού ιστού	83
Δ. Ο προσφυγικός παράγοντας	86
E. Τοπικιστικές αντιπαράθεσεις	89
ΣΤ. Οικονομικές προσαρμογές και κοινωνική διαφοροποίηση	92
Z. Πολιτισμικές συνισταμένες της διαμόρφωσης ενός νέου κοινωνικού τοπίου	95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Επαγγελματικοί βίοι: Η είσοδος και οι επιπτώσεις των τουριστικών εκμεταλλεύσεων	105
A. Ο τουρισμός με τα μάτια των Σαμίων: σατιρικοί ετεροπροσδιορισμοί τουριστών	111
B. Ο τουρισμός με τα μάτια των ξένων: ξένοι συγγραφείς για τη Σάμο	130
Γ. Παρουσιάζοντας την ιστορία και τον πολιτισμό της Σάμου στους ξένους επισκέπτες του νησιού: η περίπτωση των τουριστικών οδηγών	132
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Λαϊκή θρησκευτικότητα: Νεωτερικά και σύγχρονα στοιχεία	157
A. Νεωτερικές τελετουργίες, νέες λατρείες και πανηγύρεις στη Σάμο..	157
B. Οι θαυματουργές εικόνες και η ιδιωτική διάσταση της λατρείας τους	176
Γ. Η εξωεκκλησιαστική τελετουργική διαχείριση των τροφών στη Σάμο	196
Δ. Οι «παραδοσιακές φορεσιές» της Σάμου στη λαϊκή λατρεία και στις μορφές του δημόσιου τελετουργικού	211
E. Μορφές σαμιακών τελετουργικών και εθιμικών ιδιαιτεροτήτων	222
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Κοινωνικές συσσωματώσεις: Οι σύλλογοι και η δράση τους	227
A. Σαμιακοί σύλλογοι: ταυτότητα και δράσεις	236
B. «Εθνοτοπικοί» σαμιακοί σύλλογοι της ημεδαπής: νοσταλγία και πολιτισμική δημιουργία	251
Γ. Σαμιακοί σύλλογοι της αλλοδαπής: ζητήματα ταυτότητας και πολιτισμικής δράσης	256
Δ. Σαμιακοί πολιτισμικοί σύλλογοι και σύγχρονος σαμιακός λαϊκός πολιτισμός	263
E. Ημερολόγια σαμιακών συλλόγων: μια νεωτερική εκδήλωση της τοπικής ταυτότητας	267
ΣΤ. Εφημερίδες των σαμιακών συλλόγων: αναπαραστάσεις του σαμιακού παραδοσιακού πολιτισμού	280
Z. Η « Ένωση Μικρασιατών Σάμου»: παράδειγμα σύγχρονης διαχείρισης της προσφυγικής πολιτισμικής μνήμης	288

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Νεωτερική πολιτισμική ζωή	293
A. Οι διαδικασίες της εισαγωγής και υιοθέτησης νέων πολιτισμικών προτύπων στον σύγχρονο σαμιακό λαϊκό πολιτισμό	297
B. Καλοκαιρινές πολιτισμικές εκδηλώσεις στη Σάμο: μεταξύ παράδοσης και νεωτερικότητας	302
Γ. Το πολιτιστικό έργο της Εκκλησίας: προβολή παλαιότερων μορφών παράδοσης και ανάδειξη πολιτισμικών δεδομένων	314
Δ. Μια ειδικότερη περίπτωση: η διαχείριση των εκκλησιαστικών κειμηλίων και η μελέτη της ελληνορθόδοξης ταυτότητας	326
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Η Σάμος και οι απόδημοι	345
A. Οι απόδημοι Σάμιοι και οι επισκέψεις τους στον γενέθλιο τόπο: ετεροχαρακτηρισμοί και πολιτισμικές συγκρούσεις	347
B. Η πρόσληψη και ερμηνεία της «σαμιακής ζωής»: το παράδειγμα και η μαρτυρία του Κώστα Καλατζή	358
Γ. Παρεμβάσεις των αποδήμων στην ζωή της Σάμου	365
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ: Λογοτεχνικές αναπαραστάσεις και στοιχεία ταυτότητας: Η σύγχρονη «σαμιακότητα»	369
A. Λογοτεχνικές αναπαραστάσεις της παλαιότερης «σαμιακής ταυτότητας»: η πραγμάτευση της παγκοσμιοποιημένης πολιτισμικής ομογενοποίησης	370
B. Η νοσταλγία του βιώματος και οι αντανakλάσεις της στις θρησκευτικές ταυτότητες: θρησκευτικότητα και τελετουργίες	382
Γ. Λογοτεχνικές αναπαραστάσεις και αφηγήσεις ζωής: μεταξύ ταυτότητας, μνήμης και νοσταλγίας	391
Δ. Οι ταυτότητες του «νεωτερισμού»: χαρακτηριστικές περιπτώσεις λογοτεχνικών αναπαραστάσεών τους	404
ΕΠΙΛΟΓΙΚΑ: Η Σάμος ως πολιτισμικό υπόδειγμα ανάμεσα στην παράδοση και τη νεωτερικότητα	418
A. Η σαμιακή αγγειοπλαστική παράδοση: παλαιός οίνος σε νέους ασκούς	421

B. Η παραδοσιακή μουσική στο σύγχρονο λαϊκό πολιτισμό του νη- σιού: μεταξύ ψυχαγωγικής λειτουργικότητας και φολκλωριστικής επιτέλεσης	428
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	441
I. Πηγές	441
II. Βοηθήματα	447
A. Σε ελληνική γλώσσα και μεταφρασμένα στα ελληνικά	447
B. Σε ξένες γλώσσες	468
SUMMARY	495
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	509
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ	525
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	601

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο βιβλίο αυτό γίνεται προσπάθεια μελέτης του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού της Σάμου, από τη σκοπιά της νέας ελληνικής λαογραφίας. Ουσιαστικά στις σελίδες του δίνεται η συνέχεια όσων ο συγγραφέας διαπίστωσε και μελέτησε στα πλαίσια της διδακτορικής διατριβής του, στο πέρασμα από τη δεκαετία του '80 στη δεκαετία του '90, σχετικά με την παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά των κατοίκων της Σάμου. Η συνεχής έρευνα και καταγραφή των εκδηλώσεων του λαϊκού πολιτισμού του νησιού, αλλά και η ανάπτυξη τόσο της σαμιακής, όσο και της σχετικής ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι χρειαζόταν η επέκταση τόσο των χρονικών, όσο και των θεματολογικών ορίων της μελέτης εκείνης. Από την διαπίστωση αυτής της επιστημονικής αναγκαιότητας προέκυψε το μετά χείρας βιβλίο, με στόχο την μελέτη των μετασχηματισμών και των μετεξελίξεων που διαμόρφωσαν τον σύγχρονό μας σαμιακό λαϊκό πολιτισμό.

Για να επιτευχθεί αυτό, χρησιμοποιήθηκαν βεβαίως μεθοδολογικά και θεωρητικά – ερμηνευτικά εργαλεία και από συγγενείς της Λαογραφίας επιστήμες, όπως η Κοινωνική Ανθρωπολογία και η Κοινωνιολογία. Ωστόσο η μελέτη αυτή σχεδιάστηκε και συντέθηκε ως μια καθαρώς λαογραφική ανάγνωση και προσπάθεια ερμηνείας του νεωτερικού και μετανεωτερικού λαϊκού πολιτισμού του νησιού, όπως αυτός διαμορφώνεται από τις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, από την κυριαρχία των τουριστικών εκμεταλλεύσεων, την δράση των συλλόγων, την παρουσία των αποδήμων Σαμίων, αλλά και με βάση τις σύγχρονες διαδικασίες διαχείρισης του παλαιότερου πολιτισμικού αποθέματος, την εισαγωγή νέων πολιτισμικών προτύπων, την φολκλοριστική αναβίωση και την δημιουργία νεωτερικών μορφών λαϊκού πολιτισμού. Με δυο λόγια, υπό το κράτος των εξελίξεων και των επιδράσεων που φέρνει η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση και τα παράγωγά της, όπως η εκκοσμίκευση και η απομάγευση του κόσμου, η διολίσθηση από την τελετουργικότητα στην κοινωνικότητα και η μυθοποίηση του παρελθόντος.

Όσα περιλαμβάνονται στις σελίδες του βιβλίου αυτού είναι προϊόντα συστηματικής και συνεχούς βιωματικής και συμμετοχικής ενίοτε παρατήρησης και έρευνας των εκδηλώσεων του νεωτερικού σαμιακού λαϊκού πολιτισμού, με συνδυασμό της *etic* και της *etic* προσέγγισης, από τα μέσα της δεκαετίας του '90 ως και τις μέρες μας. Μιας παρατήρησης η οποία σε συνδυασμό με την αποδελτίωση τοπικών πηγών και την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας οδήγησε στη συνειδητοποίηση των εκάστοτε ερευνητικών ζητούμενων, και στην ερμηνευτική προσέγγισή τους. Γι' αυτό και τα γραφόμενα εδώ μπορούν να θεωρηθούν *case study*, με

εφαρμογή σε ανάλογες περιπτώσεις και άλλων ελληνικών τόπων. Η μακρόχρονη αυτή διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων, συντέλεσε ώστε για ορισμένα από τα ζητήματα που μελετώνται στον μετά χείρας τόμο να έχουν ήδη γίνει ειδικές επιστημονικές δημοσιεύσεις, όπως μπορεί να φανεί και από την βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος. Έτσι, πολλά από τα κομμάτια του βιβλίου έχουν ήδη τεθεί υπό την κρίση της επιστημονικής κοινότητας και των ομοτέχνων, και οι παρατηρήσεις τους συντέλεσαν καθοριστικά στην βελτίωση πολλών σημείων, στην συμπλήρωση και ενίοτε στην ανασύνθεση κάποιων κομματιών.

Από την άλλη πλευρά, ο τρόπος με τον οποίο μελετάται εδώ ο σύγχρονος सामाजिक लाϊकός πολιτισμός αντανακλά τις θεωρητικές και μεθοδολογικές κατακτήσεις της σύγχρονης Ελληνικής Λαογραφίας, και αποτυπώνει το σύγχρονο πρόσωπο της πολύμορφης και δυναμικής αυτής επιστήμης. Πρόσωπο που δημιουργήθηκε μέσα από μια σειρά θεωρητικών συζητήσεων, με επιστημολογικές αντιπαραθέσεις προς συναφείς επιστημονικούς κλάδους αλλά και με την εφαρμογή της κοινωνικοϊστορικής μεθόδου και όσων έφερε στη Λαογραφία ο καθηγητής Μ. Γ. Μερακλής και η λεγόμενη «Σχολή των Ιωαννίνων», καθώς εξελίχθηκαν και διαμορφώθηκαν από τους μαθητές και συνεχιστές του, κατεχοχόν δε από τον εισηγητή της «νεωτερικής Λαογραφίας» στην Ελλάδα, τον καθηγητή Μηνά Αλ. Αλεξιάδη και τους μαθητές του. Μεγάλο μάλιστα μέρος της επεξεργασίας του υλικού έγινε στα πλαίσια του ερευνητικού έργου που επιτελείται στο «Εργαστήριο Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας», του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, γεγονός για το οποίο θέλω θερμά να ευχαριστήσω τους άμεσους συνεργάτες μου εκεί την Επίκουρη Καθηγήτρια Νάντια Μαχά-Μπιζούμη, τον Θανάση Κούγκουλο, τον Γιώργο Κούζα και τον Αλέξανδρο Καπανιάρη, για τη βοήθεια που ο καθένας από τη δική του σκοπιά μου προσέφεραν.

Μπορεί το μετά χείρας βιβλίο να ολοκληρώθηκε, η σχετική έρευνα όμως δεν έχει σταματήσει. Καθώς οι καθημερινές κοινωνικές, τεχνολογικές και πολιτισμικές εξελίξεις δημιουργούν ένα ολοένα και μεταβαλλόμενο περιβάλλον, συνεχώς εμφανίζονται νέες εκδηλώσεις της νεωτερικότητας και της μετανεωτερικότητας στο πεδίο του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού, τις οποίες η σύγχρονη επίσης επιστήμη της Λαογραφίας οφείλει να επισημαίνει, να καταγράφει και να μελετά. Οι συνθήκες αυτές επιβάλλουν τη συνέχιση της έρευνας, σε ένα πεδίο που μετασηματίζεται ταχύτατα. Γι' αυτό και στον μετά χείρας τόμο αποτυπώνονται τα πράγματα όπως εξελίχθηκαν και διαμορφώθηκαν στις δύο πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα.

Τέλος, οφείλω θερμές ευχαριστίες στην υποστήριξη και στη συνεργασία του εκδότη μου. Χωρίς την βοήθειά του και την αγάπη του για τη Λαογραφία, πολλά απ' όσα έγιναν την τελευταία δεκαετία δεν θα υπήρχαν.